

พุทธศาสนากับศูนย์การค้า

โดย สิทธา(ธนภณ) สมหวัง มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 5 ธันวาคม 2548

กรณีการเสนอให้มีการสร้างมัสยิดพระ คล้ายๆ กับการยกวัดมาไว้ในศูนย์การค้าที่กำลังมีการวิพากษ์วิจารณ์กันกว้างขวาง มองดูผิวเผินเหมือนกับเป็นเรื่องที่ชวนให้ขำขันหรือเป็นเพียงการจุดกระแสสังคมชั่วคราว หากแต่วิเคราะห์ให้ดีแล้ว กรณีนี้สะท้อนและบ่งบอกทิศทางของสังคมไทยที่สำคัญทีเดียว

หากมองย้อนอดีต จะพบว่า วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในทุกด้าน โดยเฉพาะเป็นแหล่งการศึกษาที่เข้าใจกันในปัจจุบันนี้ว่า "บวร" (บ้าน วัด โรงเรียน) การเป็นแหล่งสังคมสงเคราะห์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของสังคม เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ไม่เว้นแม้กระทั่งการเป็นแหล่งฝึกทหารหรือแหล่งบันเทิงของชุมชน บทบาทดังกล่าวของวัดได้เอื้ออำนวยต่อการสร้างสรรค์ชุมชนมาโดยตลอด จวบจนกระทั่งความเจริญสมัยใหม่เข้ามา และได้สวมรับเอาบทบาทต่างๆ ที่วัดมีต่อชุมชนแยกออกไป เช่น การมีสถาบันการศึกษา โรงแรม และองค์กรอื่นๆ สมัยใหม่

สภาพดังกล่าวไม่เพียงจะทำให้วัดสูญเสียความเป็นศูนย์กลางของชุมชน ที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ชุมชนเท่านั้น หากแต่ได้ทำให้คนรุ่นใหม่มีวิถีชีวิตที่ห่างไกลจากหลักคำสอนและสถาบันทางพระพุทธศาสนา และหันไปพึ่งพิงสิ่งอื่นที่มีใช้พุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการนับถือลัทธิใหม่ๆ ลัทธิเจ้าแม่กวนอิม ศาลพระพรหม สถาบันแบบใหม่ที่เชื่อว่าจะให้คำตอบแก่ชีวิตได้ ไม่ว่าจะ เป็นธนาคาร บริษัทการเงิน สถาบันบันเทิง ตลอดจนห้างสรรพสินค้าที่ได้กลายเป็นเสมือนหนึ่งวัดแบบใหม่ของชุมชน

อันที่จริงแล้ว เกือบทุกเหตุปัจจัยในปัจจุบัน ล้วนแต่เป็นตัวเร่งให้วัดสูญเสียบทบาทได้เร็วขึ้น เพราะประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรม และสถาบันทางพระพุทธศาสนา ขาดการมีส่วนร่วมในกิจการของวัด เพราะพระและวัดก็ไม่ได้มีบทบาทต่อชุมชนดังอดีต แม้การสร้างหมู่บ้านจัดสรรในปัจจุบัน ก็ไม่ได้มีการสร้างวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนดังแต่ก่อน

ปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง คือ กระแสของทุนนิยมที่ถาโถมเข้ามาสู่สังคมไทย ได้แผ่เข้ามาอย่างรวดเร็วและมาสวมรับแทนบทบาทของคำสอนทางพระพุทธศาสนาและแทนบทบาทของวัด ก็ยิ่งเร่งเร้าให้เกิดความเสื่อมโทรมของสถาบันทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

สิ่งที่เผชิญหน้าพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน จึงมิใช่เพียงการสูญเสียความสนใจของพุทธศาสนิกชน จนต้องเรียกร้องหาและการฟื้นฟูบทบาทของสถาบันพระพุทธศาสนา หากแต่ยังต้องการคำอธิบายของหลักพุทธธรรมที่สามารถสื่อสังคมร่วมสมัยให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าใจ และสามารถที่จะแก้ไขปัญหของสังคมปัจจุบันได้ เพราะเวลานี้พระพุทธศาสนามีได้เผชิญหน้ากับปัญหาที่ตั้งเคยพบในสมัยพุทธกาล หากกำลังเผชิญกับระบบของทุนนิยม ที่มาในรูปแบบของการค้าเสรีและกระแสโลกาภิวัตน์

ปัจจุบัน ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมในสังคมที่เกิดขึ้นมากมาย อันเป็นผลมาจากทุนนิยมเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมได้เพียรหาวิธีการแก้ไขมากขึ้น เพราะเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ปัญหาทางเพศ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการฆ่าตัวตาย แม้กระทั่งปัญหาจริยธรรมในแวดวงวิชาชีพต่างๆ

แนวทางแก้ไขที่ผู้รับผิดชอบนำมาใช้มักจะเป็นมาตรการทางกฎหมายและทางสังคมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมักจะได้ผลในระยะสั้นและไม่ยั่งยืน แม้จะพยายามใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหายั่งยืน โดยปฏิรูปการศึกษา ก็ดูเหมือนว่า การปฏิรูปการศึกษาก็มีปัญหาในตัวเอง จนกลายเป็นอีกปัญหาหนึ่งไป

การที่ผู้รับผิดชอบได้เห็นความสำคัญของสถาบันพระพุทธศาสนา โดยพยายามเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นนั้น นับเป็นสิ่งที่ควรแก่การอนุโมทนา เพราะปัญหาที่สังคมเผชิญอยู่ในปัจจุบัน นับว่าเกินความสามารถของสถาบันและศาสตร์อื่นที่จะเข้ามาเยียวยาหรือแก้ไขได้ จะมีก็แต่พุทธโอสภคือ พุทธธรรม เท่านั้น

แต่สิ่งที่ผู้รับผิดชอบ พุทธบริษัท 4 รวมทั้งผู้รับผิดชอบต่อสังคม จะต้องพิจารณาและให้ความสำคัญจริงจัง นอกจากการอธิบายและประยุกต์หลักศาสนธรรมมาใช้แก้ไขและพัฒนาชีวิตและสังคมปัจจุบันให้มีสันติสุขแล้ว ยังต้องพยายามฟื้นฟูฐานะของสถาบันสงฆ์ให้กลับมามีความหมายต่อชุมชนและสังคม สามารถเกื้อกูลให้เกิดอิสรภาพ และสันติสุขทั้งแก่ชีวิตและสังคมดังเช่นอดีต

หากสามารถทำได้แล้ว เชื่อได้แน่ว่า ในที่สุด วัดจะกลายเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ดับทุกข์ร้อนทั้งทางกายและใจ โดยไม่ต้องอาศัยแอร์เย็นๆ ของห้างสรรพสินค้า

สิ่งที่ควรพิจารณาในปัจจุบัน จึงอยู่ที่การหันมาทบทวนบทบาทของ วัดที่เป็นทุนทางสังคมไทย ให้กลับมามีความหมายและคุณค่าต่อชีวิตและสังคม ในฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยจัดกิจกรรมและพิธีกรรมที่สามารถสื่อความหมายกับสังคมปัจจุบันได้

การทบทวนและร่วมกันสร้างสรรค์บทบาทของวัดให้กลับมามีความหมายและคุณค่าต่อสังคม ก็จะเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมไทย